

1. Bilješka o piscu:

PROUST, Marcel (Pariz, 10. 7. 1871. - 18. 9. 1922.), francuski književnik. Poteječe iz građanske sredine i već u mladosti pokazuje interes za mondeni život tzv. visokoga društva. Suradnik je Figaroa, pokretač časopisa Le Banquet (1892); A. France piše mu predgovor za knjigu Les Plaisirs et Les Jours (1896). Slabo zdravlje primorava ga da se povuče, pa živi mnogo godina u izolaciji. U tišini radi na svojem opusu. 1913 objavljuje *Du côté de chez Swann*. Njegov autobiografski roman *Jean Santeuil* (1952) objavljen posmrtno. Ta, i sva njegova ostala dijela pokazuju zajedničku atmosferu, povezuje ih bogata imaginacija njihova autora, a imaju i jednog zajedničkog junaka: Vrijeme. Vrijeme koje obara, ruši, mijenja svijet oko nas, neukrotiva sila koja nas podvrgava svome toku; vrijeme kao uzrok nestalnosti, vrijeme kao opsesija i bol zbog prolaznosti. Nastojanje da se vrijeme zadobije, da odabrana razdoblja potraju, da se izbriše granica između onoga što jest i onoga što je bilo inspiriraju Prousta, tragatelja za izgubljenim vremenom; tako je nastao njegov opsežni ciklus *A la recherche du temps perdu*.

Proust fautovski tuguje za trenutkom što prolazi, fiksira sunčane predjele jednoga djetinstva, mnoga lica u prolazu, pariške salone, sjedeljke, susrete, igre, ristanke i snove. On je kreator mitološkog djetinstva, Proustov vječiti mladić, analitičar, artist, lirik građanskoga komfora, tvorac izvanrednih metafora u čijem se traženju osjeća tipično francuska vibracija. Snagom imaginacije, Proust je obogatio svoju spiritualnu realnost, pokazao primjerom da umjetnik ne izmišlja nego otkriva: L'artiste n'invente pas, il decouvre. Svojim djelom Proust je ostavio dubok trag ne samo u francuskoj već i u današnjoj europskoj književnosti. Proustov osjećaj za stil, za vrijeme, za minucioznost, za analizu najtananijih osjećanja obogatio je suvremenu francusku literaturu, a neki njegovi opisi pejzaža postaju duhovni zavičaj mnogih milijuna čitalaca.

Podaci iz: Enciklopedija leksikografskog zavoda, Hrvatski leksikografski zavod, Zagreb, 1969.

2. Društvo:

Riječ društvo nekako čudno zvuči kad se govori o svijetu koji nam je Proust naslikao. To je društvo sastavljeno od samih grupa pojedinaca, koji se kreću u uskom krugu svojih osobnih interesa, a s drugim dolaze u dodir samo onda kada su im ti drugi osobno potrebni. Najsavršenije osvjetljenje društva, visokog društva daje nam Proust na posljednjih dvadesetak stranica Vojvotkinje de Guermantes. Razgovor vode tri protagonista U traganju za izgubljenim vremenom: Swann, najprofinjeniji predstavnik kulture svoga doba, alter ego samog pisca, vojvoda de Guermantes, najsebičniji, najglupiji i načistiji predstavnik europskog plemstva i vojvotkinja Oriane, jedinstven primjerak stila, finese, šarma, površnosti i nehumanosti istoga društva. A za stvaranje njezina lika Proust se poslužio princezama, vojvotkinjama i groficama iz njegove najbliže okoline, jer Proust je svoja lica transponirao prema licima društva u kojem je živio.

Društvo romana U traganju za izgubljenim vremenom kreće se u zatvorenom krugu, koji ne obuhvaća ništa drugo osim svoje bogate četvrti u Parizu, jednog normadijskog dvorca i jednog luksuznog ljetovališta na normandijskoj obali. Članovi tog društva lišeni su svake aktivne volje i zato nesposobni da vrše bilo koju radnju koja bi ih vodila do nekog cilja izvan njih samih. Ta lica ništa neće i zato ništa ne rade, njihova budućnost ne ovisi o njihovom htijenju već o stjecaju okolnosti. Ni jedno od njih ne pokazuje neki napredak ili neki razvoj, ni jedno od njih ne vrši nikakve vanjske radnje tako da na kraju osjećamo potpunu dekadenciju Proustova društva.

Proustovo djelo isto tako nije ni tendenciozno ni moralno. Ono ne proučava vanjsku radnju već unutarnje činjenice, njegova se karakteristika nalazi u samoj mehanici ljudskog zbivanja. To je društvo koje se raspada bez obzira na bilo koji ljudski moral. No, ako kod Prousta nema vanjske radnje, ne smijemo zaključiti da kod njega nema dinamike, što bi ujedno značilo da nema života, jer njegovo djelo daje dojam veoma bogatog vrenja, u unutrašnjosti

mehanizma sakrivenog ispod površine bića i stvari.

3. Slikar prostora i vremena:

U jednom pismu Proust kaže: "Što se tiče stila, nastojao sam odbaciti sve ono što diktira čisti razum, svu retoriku, uljepšavanje i gotovo sve homotične i tražene slike, da bih izrazio svoje duboke i autentične impresije i poštovao prirodni tok moje misli".

Proust se služi bojama kao impresionistički slikar, stvarajući najprije ambijent koji obavlja osjetila određenim svjetlom i tonom, te na taj način pruža uvjete za postanak čistih impresija.

Proust, osim što je slikar prostora, on je i slikar vremena. On nije poznao sata, njegov se život odvijao izvan praktičkog vremena koje su ljudi ustanovili da organiziraju rad koji od njih zahtijeva socijalni život. On je u potpunosti raspolagao svojim vremenom i služio se njime samo za vlastita istraživanja. Proust nastoji posjedovati vrijeme u čistom stanju, osjećati se suvremenikom stoljeća i tako izbjeći smrt koja nije drugo nego fenomen memorije. Umrijeti znači ne imati više uspomena, znači pustiti vrijeme da pobjegne. Posjedovati vrijeme znači posjedovati prošlost, sadašnjost i budućnost. Posjedovati sve to, znači živjeti u isto vrijeme u jednom, drugom i trećem, i prema tome, ne živjeti ni u jednom potpuno. To je isto kao izbjeći sva tri i naći se izvan njih, tj izvan vremena.

Taj susret prošlosti i sadašnjosti jedna je od karakteristika njegova slikanja izvan svijeta, jedan od bitno proustovskih postupaka. Ali Proust nije prvi uveo te skokove u prošlost da bi dao slici više reljefa. No tada su te usporedbe bile većinom paralele bez osjetnih dodirnih točaka. Prošlost je služila kao muzej uzoraka koji su piscu stajali na raspolaganju. Kod Prousta, naprotiv, prošlost je isto tako živa kao i sadašnjost, s tom razlikom da je u isto vrijeme poetičnija i slikovitija, jer nam otkriva proces postajanja sadašnjosti. Prošla se stoljeća pomiču i približavaju nama stvarajući sadašnjost.

4. Dinamične slike

Unutrašnje neprekidno gibanje oživljuje dekor i prirodu: predmeti, sobe, gradovi, cvijeće, drveće i pejzaži žive, kao što živa lica; autorov stvaralački duh ulijeva život u neživi svijet u kojem stvari postaju individualne i ponašaju se ka živa bića.

Proustove dinamične slike i njegovo opisivanje predmeta vidimo na 158. i 159. stranici ovog romana. Te stranice poznate su zbog karakternih crta koje pojedinim licima daju njihovi monokli. Tako se npr. staklo monokla generala de Fraubervilla pretvara u jednu monstruoznu ranu, a monokl mondenog romansijera izražava njegov jedini organ psihološkog prodiranja i nemilosrdne unutarnje analize, dok markizu de Forstelleu monokl daje melankoličnu osjećajnost u kojoj žene otkrivaju velike mogućnosti ljubavnih patnji.

Taj odejevni individualizam izražava naša različita duševna stanja, crte našeg

karaktera kao i karakter epohe u kojoj živimo. Tako odjeća prestaje biti samo tkanina i suvišni ukras i postaje sasvim sastavni dio nas samih, naš vlastiti izraz.

U slikama prirode Marcel Proust najviše pažnje posvećuje cvijeću, drveću i moru. More, ta nepregledna snaga, to vječno gibanje, ta vječna promjena, našlo je u Proustu svog velikog pjesnika. Beskrajana i nemirna površina, koju su ljudi ukasili brodovima, predstavljala je za njega princip mladosti: "(Mladost) je stanje prije potpunog ukrućenja i zato u društvu mladih djevojaka osjećamo ono isto koje osjećamo pred oblicima, koji se pred nama bez prestanka mijenjaju, koji se poigravaju s nestalnim oprečnostima i što nas podjeća na neprekidno ponovno stvaranje primarnih elemenata prirode, koje vidimo kad smo na moru".